

Examen VWO

Latijn

Voorbereidend
Wetenschappelijk
Onderwijs

19 | 94

Tijdvak 2
Dinsdag 21 juni
9.00–12.00 uur

Vragenboekje

Dit examen bestaat uit 24 vragen en een vertaalopdracht.
Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Tekst 1

Regel 3 *silentium pollicentur*

- 1 p 1 Wat was volgens Cicero de aanleiding geweest de soldaten opdracht te geven voor stilte te zorgen? Beantwoord de vraag in het Nederlands en baseer je antwoord op informatie uit alinea 1.

Regel 1–3 *Quam ob rem t/m pollicentur*.

De *Pro Milone*, die wij kennen, is niet de rede die Cicero gehouden heeft, maar een voor publikatie bedoelde bewerking. Gezien het verloop van het proces, zoals beschreven door *Asconius Pedianus*, kunnen deze woorden worden opgevat als een verwijt aan het adres van Pompeius, dat in de bewerkte versie is toegevoegd.

- 3 p 2 Licht dit toe en verwerk daarbij de voorstelling van zaken van *Asconius Pedianus*.

Regel 4 *quae quidem est civium*

- 2 p 3 Welke insinuatie aan het adres van de *Clodianen* houden deze woorden in?

Regel 7 *adversum infestumque nobis*

- 1 p 4 Citeer uit het voorafgaande de Latijnse woorden waarmee dit een tegenstelling vormt.

Asconius Pedianus:

„Plancus liet weten dat hij van plan was Cicero aan te klagen [.....] De standvastigheid en trouw van Cicero waren echter zo groot dat noch het feit dat het volk niet meer op zijn hand was, noch de argwaan van Pompeius, noch het gevaar dat hij voor het gerecht zou worden gedaagd, noch de troepen die openlijk tegen Milo op de been waren gebracht, hem konden doen terugdeinzen voor de taak Milo te verdedigen. En dat hoewel het hem mogelijk was elk persoonlijk risico uit de weg te gaan, het misnoegen van een hem vijandige massa te ontlopen en Pompeius weer voor zich in te nemen; hij hoefde daarvoor alleen maar iets te laten varen van zijn enthousiasme voor de verdediging.”

(*Asconius Pedianus* 22)

- 2 p 5 Op welke twee punten wijkt de beschrijving van de situatie door *Asconius Pedianus* af van die van Cicero in alinea 1? Verwerk in je antwoord de voorstelling van zaken van zowel *Asconius Pedianus* als Cicero.

Regel 13–14 *hic insidiator en ad caedem faciendam*

- 2 p 6 Met welk taalkundig middel laat Cicero in regel 12-15 merken dat deze voorstelling van zaken de zijne niet is?

Regel 16 *ante fundum eius*

- 2 p 7 Leg uit waarom dit een belangrijk detail is voor de centrale stelling in het betoog van Cicero en maak tevens duidelijk hoe de centrale stelling luidde.

Asconius Pedianus:

„Clodius reed te paard; ongeveer dertig slaven kwamen achter hem aan; zij waren lichtgewapend en droegen een zwaard, zoals in die tijd de gewoonte was wanneer men een reis maakte. Bovendien werd Clodius vergezeld door drie van zijn kameraden [...]. Milo reed in een rijtuig, samen met zijn vrouw Fausta [...]. Zij werden gevolgd door een grote stoet slaven, waaronder ook zwaardvechters, o.a. twee bekende figuren, Eudamus en Birria. Dezen liepen wat langzamer achteraan en begonnen te vechten met slaven van P. Clodius; toen Clodius dreigend omkeek naar dat rumoer, doorboorde Birria zijn schouder met een speer. En toen er een echt gevecht was uitgebroken, kwamen er meer mensen van Milo toegerend. Gewond werd Clodius overgebracht naar een herberg vlak bij het grondgebied van Bovillae. Toen Milo hoorde dat Clodius gewond was, realiseerde hij zich dat deze gebeurtenis gevaarlijker voor hem was wanneer Clodius in leven bleef dan wanneer hij zou omkomen; bovendien zou zijn dood een grote opluchting voor hem betekenen, zelfs al zou hij daarvoor gestraft worden. Vanuit deze overwegingen beval hij Clodius uit de herberg te gooien. Zo werd Clodius uit zijn schuilplaats gesleurd en afgemaakt.” (*Asconius Pedianus* 4–6)

2 p 8 Welk verschil vertonen de versies van Asconius Pedianus en Cicero ten aanzien van het initiatief tot het gevecht? Verwerk in je antwoord de voorstelling van zaken van zowel Asconius Pedianus als Cicero.

2 p 9 Welk essentieel element in Asconius' weergave van de gebeurtenissen wordt door Cicero verzwegen?

Regel 29 „At valuit t/m doloris sui.”

Cicero voert hier een denkbeeldige tegenstander ten tonele.

1 p 10 Wie is het slachtoffer van de *iniuria* waarvan sprake is in regel 29?

Regel 31 *nulla in hoc*

2 p 11 Welk argument voert Cicero daarvoor aan in het vervolg van de tekst? Beantwoord deze vraag in het Nederlands.

Regel 35–36 *quantum t/m fuisse*

Cicero speelt hier met woordbetekenissen.

2 p 12 Citeer de desbetreffende Latijnse woorden en geef een toelichting.

In hun bespreking van het *argumentum ad populum* merken Van Eemeren en Grootendorst in hun boek *Dat heeft U mij niet horen zeggen* het volgende op:

In de meest extreme vorm luidt [...] de redentatie als volgt: „Iedereen vindt het, dus het is waar.” Het „wij-gevoel” van het publiek wordt dan op een speciale manier uitgebuit, nl. door erop te speculeren dat niemand graag een afwijkend standpunt inneemt en zichzelf zo buiten de groep plaatst waarmee hij zich identificeert.

2 p 13 Leg uit dat het hier beweerde van toepassing is op Cicero's betoog in alinea 4.

Regel 41–42 *hoc summo viro consule*

Afhankelijk van het antwoord op de vraag wie bedoeld wordt met *hoc summo viro* is een van de beide volgende vertalingen mogelijk:

a. nu deze voortreffelijke man hier consul is

b. wanneer deze voortreffelijke man hier consul zal zijn

2 p 14 Aan welke eigenaam moet je denken bij vertaling a. en aan welke bij vertaling b.?

1 p 15 Welk mogelijk verwijt spreekt Cicero in regel 45–47 tegen?

Regel 57–58 *Nullum t/m feceritis*.

1 p 16 De essentie van deze regels wordt het best samengevat met de woorden:

A Als u Milo veroordeelt, blijf ik u toch dankbaar.

B Als u Milo veroordeelt, heb ik mij jegens u toch verdienstelijk gemaakt.

C Als u Milo vrijspreekt, blijf ik u dankbaar.

D Als u Milo vrijspreekt, heb ik mij jegens u verdienstelijk gemaakt.

Regel 60–61 *Praeclare t/m videro*.

1 p 17 Wijs in deze zin een eufemisme aan en leg het uit.

Naarmate Cicero het einde van zijn redevoering nadert, worden de termen waarmee hij Milo prijst hyperbolischer.

- 1 p 18 In welk woord uit alinea 5 komt dat tot uiting?

Tekst 2 en tekst 1

Bij de verdediging van Milo gaat ook Cicero zover dat hij Clodius afschildert als een vreemde die buiten de gemeenschap staat.

- 2 p 19 Citeer uit alinea 4 van tekst 1 de woorden waarmee hij dat doet.
- 4 p 20 Is Cicero in het geval van Catilina erin geslaagd dit beeld van een vreemde die buiten de gemeenschap staat blijvend bij zijn medeburgers ingang te doen vinden? Betrek in je antwoord de gebeurtenissen in de jaren 62–57 v. Chr. Gebruik niet meer dan 75 woorden.
- 1 p 21 Welke consequentie heeft de opstelling van Cicero tegenover Marcus Antonius voor hem persoonlijk gehad?

Tekst 3

- 4 p 22 Voor welke twee van de vijf taken van de redenaar is deze observatie in het bijzonder van belang? Beantwoord deze vraag door het noemen van de desbetreffende twee Latijnse begrippen en geef daarvan een korte omschrijving.

Tekst 4

Verderop in zijn *Institutio Oratoria* noemt Quintilianus de *Pro Milone* als een voorbeeld van het type verdediging als bedoeld in tekst 4.

- 2 p 23 In welk opzicht is dit voorbeeld niet goed gekozen?

Tekst 5

- 2 p 24 Wijs in dit citaat uit de redevoering van Churchill een anafoor en een climax aan.

Vertaalopdracht

Bestudeer tekst 6 met de inleiding en de aantekeningen.

- 45 p Vertaal regel 1 t/m 13.

Einde